

**कायदेविषयक
मार्गदर्शन मोफत**

संपर्क
ॲड . सुशीला
मो नं 8766507294

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

दि. 19 मार्च 2026

1928- महार वतन वील डॉ. बाबासाहेबांनी मुंबई विधी मंडळात दाखल केले.
1939- स्वतंत्र मजूर पक्षातर्फे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची जाहीर सभा.
1927- कुलाबा जिल्हा बहिष्कृत परिषद, महाड.
संकलन प्रा. चशवंत दुपटे

गुरुवार, १९ मार्च २०२६

Thursday, 19 March 2026

❏ वर्ष : ६ | ❏ अंक : ८०

❏ Year : ६ | ❏ Issue : 80

दैनिक किंमत : ₹ ५/-

Daily Rate: Rs. 5/-

महत्त्वाच्या बातम्या

भारतीय रेल्वेकडून नॉन-एसी डब्यांची संख्येत वाढ

नवी दिल्ली : प्रवाशांना परवडणारा प्रवास उपलब्ध करून देण्यासाठी भारतीय रेल्वे नॉन-एसी जनरल आणि स्लीपर डब्यांची संख्या वाढवत आहे. सरकारच्या मते, भाडे कमी ठेवण्यासाठी प्रत्येक प्रवाशांना सरासरी सुमारे 45 टक्के अनुदान दिले जात आहे. रेल्वे मंत्रालयाच्या माहितीनुसार, एकूण डब्यांपैकी सुमारे 70 टक्के डबे जनरल आणि स्लीपर वर्गातील आहेत. याव्यतिरिक्त, 2024-25 मध्ये सुमारे 1,250 नवीन जनरल डबे जोडण्यात आले आहेत आणि 2025-26 मध्ये आणखी सुमारे 860 डबे जोडण्याची योजना आहे.

अंतराळात भारतीय कचऱ्याचे 129 शोधण्यायोग्य तुकडे : जितेंद्र सिंह

नवी दिल्ली : केंद्र सरकारने लोकसभेत भारतीय अंतराळ कचऱ्यासंदर्भात महत्त्वाची माहिती दिली आहे. केंद्रीय मंत्री जितेंद्र सिंह यांनी सांगितले की, मार्च 2026 पर्यंत, भारतीय उपग्रह मोहिमांमुळे निमण झालेला 129 शोधण्यायोग्य अंतराळ कचरा कक्षेत आहे. लो अर्थ ऑर्बिट आणि जिओस्टेशनरी अर्थ ऑर्बिटमध्ये अनुक्रमे 23 आणि 26 निकामी उपग्रह आहेत. याव्यतिरिक्त, PSLV (40), GSLV (4) आणि LVMx (3) रॉकेटचा कचरा कक्षेत आहे. PSLV Cx रॉकेटच्या कक्षेत झालेल्या विघटनाचा (33) कचरा देखील आहे. मंत्र्यांनी सभागृहाला आश्वासन दिले की, 2024 मध्ये सुरू करण्यात आलेल्या 'डेब्रिस-फ्री स्पेस मिशन' या उपक्रमाचे उद्दिष्ट 2030 पर्यंत शून्य कचरा सुनिश्चित करणे आहे. त्यांनी स्पष्ट केले की, इस्रो आता मोहिमेच्या आराखड्यावरम्यान अतिरिक्त इंधनाची व्यवस्था करत आहे. शिवाय, भारताने SPADeX मोहिमे आणि रोबोटिक आर्म यांसारख्या आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने हा कचरा हटवण्यात आणि सुरक्षितपणे जोडण्यात लक्षणीय यश मिळवले आहे.

पायरसीवर हल्ल्यामुळे 3,100 टेलिग्राम चॅनेल आणि 800 वेबसाइट्स ब्लॉक

नवी दिल्ली : केंद्र सरकारने चित्रपट पायरसीविरोधात 3,142 टेलिग्राम चॅनेल आणि 800 वेबसाइट्स ब्लॉक करून कारवाई केली आहे. बुधवारी लोकसभेत एका लेखी प्रश्नाला उत्तर देताना, माहिती आणि प्रसारण राज्यमंत्री एल. मुरगन यांनी सांगितले की, ही कारवाई सिनेमेटोग्राफ (सुधारणा) कायदा, 2023 अंतर्गत करण्यात आली आहे. त्यांनी इशारा दिला की, बेकायदेशीर रेकॉर्डिंग आणि प्रसारणासाठी तीन वर्षांपर्यंत तुरुंगवास आणि बंधकाम खर्चाच्या 5टक्के पर्यंत दंड होऊ शकतो.

राजस्थान आणि छत्तीसगडमध्ये नवीन युरेनियम प्रकल्प उभारणार

नवी दिल्ली : देशाची अणुऊर्जा वाढवण्यासाठी केंद्र सरकार राजस्थानमधील रोहिल आणि छत्तीसगडमधील जाजवाल येथे युरेनियम खाणकाम आणि प्रक्रिया प्रकल्प उभारणार आहे. केंद्रीय मंत्री जितेंद्र सिंह यांनी लोकसभेला माहिती दिली की, युरेनियम कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लिमिटेड (छट्टर) द्वारे चालवले जाणारे हे प्रकल्प वैधानिक मंजूरीच्या प्रतीक्षेत आहेत. या उपक्रमांमुळे विकसित भारत 2047 च्या संकल्पनेनुसार स्वदेशी खाणकाम क्षमता बळकट होईल. एनएफसी आणि बार्कच्या माध्यमातून इंधन उत्पादन आणि अणु कचरा व्यवस्थापनातही सुधारणा केली जात आहे.

मुंबई-पुणे एक्सप्रेसवेवर मृत्यूचे तांडव

6 गाड्या आदळल्या

कारवर कॅटेनर उलटून
तिघांचा मृत्यू

पुणे : मुंबई-पुणे द्रुतगती महामार्गावर बुधवारी सकाळी भीषण अपघाताची घटना घडली. बोरघाटातील खोपोली एक्सप्रेसवळ भरधाव वेगातील एका कॅटेनरने नियंत्रणाबाहेर जात पाच वाहनांना अक्षरशः चिरडले. या अपघातात एक अवाढ्य कॅटेनर थेट कारवर पलटी झाल्याने गाडीतील तिघांचा जागीच मृत्यू झाला, तर पाच जण गंभीर जखमी झाले आहेत. सकाळी 9:40 च्या सुमारास पुण्याहून मुंबईच्या दिशेने जाणारा कॅटेनर खोपोली बोगद्यातून बाहेर पडत होता.

गायकवाड आणि स्वतः कॅटेनर चालक अवधेश यादव हे जखमी झाले असून त्यांच्यावर खोपोली नगरपालिकेच्या रुग्णालयात उपचार सुरू आहेत.

चालकावर गुन्हा दाखल

याप्रकरणी खोपोली पोलीस ठाण्यात कॅटेनर चालक अवधेश यादव विरोधात हलगर्जीपणा आणि भरधाव वेगाने वाहन चालवल्याप्रकरणी गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे. बोरघाटातील तीव्र उतार आणि वाहनांचा वेग यामुळे होणाऱ्या अपघातांची मालिका थांबण्याचे नाव घेत नसल्याने प्रवाशांमध्ये भीतीचे वातावरण आहे.

गायकवाड आणि स्वतः कॅटेनर चालक अवधेश यादव हे जखमी झाले असून त्यांच्यावर खोपोली नगरपालिकेच्या रुग्णालयात उपचार सुरू आहेत.

चालकावर गुन्हा दाखल

याप्रकरणी खोपोली पोलीस ठाण्यात कॅटेनर चालक अवधेश यादव विरोधात हलगर्जीपणा आणि भरधाव वेगाने वाहन चालवल्याप्रकरणी गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे. बोरघाटातील तीव्र उतार आणि वाहनांचा वेग यामुळे होणाऱ्या अपघातांची मालिका थांबण्याचे नाव घेत नसल्याने प्रवाशांमध्ये भीतीचे वातावरण आहे.

धार्मिक स्वातंत्र्य विधेयक दोन्ही सभागृहात मंजूर ...

आता राज्यपालांच्या मंजूरीची प्रतीक्षा

मुंबई : महाराष्ट्रात होणारे सक्तीचे आणि फसवणुकीचे धर्मांतर रोखण्यासाठी सादर करण्यात आलेले धर्मस्वातंत्र्य विधेयक, 2026, आता कायदा बनण्याच्या अगदी जवळ आले आहे. मंगळवारी, राज्य विधान परिषदेने या विधेयकाला मंजुरी दिली, जे विधानसभेने एक दिवस आधीच मंजूर केले होते. आता हे विधेयक अंतिम मंजूरीसाठी राज्यपालांकडे पाठवले जाईल. केंद्रीय गृह राज्यमंत्री पंकज भोयर यांनी हे विधेयक सभागृहात सादर केले.

या नवीन कायद्यात कठोर शिक्षा आणि दंडाची तरतूद

लग्नाच्या बहण्याने कोणाचेही धर्मांतर करणाऱ्याला सात वर्षांचा तुरुंगवास आणि एक लाख रुपयांचा दंड ठेवला जाईल. जर हा गुन्हा अल्पवयीन, महिला किंवा अनुसूचित जाती/जमाती (SC/ST) सदस्याविरुद्ध केला गेला, तर पाच लाख रुपयांचा दंड असेल. सामूहिक धर्मांतराच्या बाबतीत, सात वर्षांचा तुरुंगवास आणि पाच लाख रुपयांचा दंड आहे. वारवार गुन्हा करणाऱ्यांना दहा वर्षांपर्यंत तुरुंगवास आणि पाच लाख रुपयांचा दंड होऊ शकतो. हा कायदा पल्लोमन, जबरदस्ती, चुकीची माहिती किंवा अवाजवी प्रभावदाते केल्या जाणाऱ्या धर्मांतरावर पूर्णपणे बंदी घालतो. आता तुम्हाला तुमचा धर्म बदलण्यासाठी या नियमांचे पालन करावे लागेल. कायद्यानुसार, ज्या कोणाला आपला धर्म बदलायचा आहे, त्यांनी संबंधित अधिकाराला 60 दिवस आधी लेखी सूचना देणे बंधनकारक आहे. धर्मांतरानंतर, संबंधित व्यक्ती आणि ज्या संस्थेने धर्मांतरास मदत केली, त्या दोघांनीही सरकारला माहिती देणे आवश्यक आहे. या प्रकरणांचा तपास केवळ उपनिरीक्षक किंवा त्याहून वरच्या दर्जाचे पोलीस अधिकारीच करतील. पोडितांच्या पुनर्वसनासाठी आणि त्यांच्या मुलांच्या संगोपनासाठीही

सरकार मदत करेल.

राजकीय पक्षांमध्ये मतभेद : या विधेयकामुळे सभागृहात बरीच चर्चा झाली. शिवसेना (युनायटेड) ने विधेयकाला पाठिंबा दिला, तर काँग्रेस आणि समाजवादी पक्षाने त्याला विरोध केला. सत्ताधारी पक्षाचा मित्रपक्ष असलेल्या राष्ट्रवादी काँग्रेसच्या काही सदस्यांनीही काही तरतुदींवर असहमती दर्शवली. विरोधी पक्षाने म्हटले की, या कायद्याचा गैरवापर होऊ शकतो आणि तो लोकांना त्रास देण्याचे साधन बनू शकतो.

60 दिवसांच्या नोटीसवरून वाद : विरोधी पक्षाने 60 दिवसांच्या नोटीसच्या नियमावर सर्वाधिक प्रश्न उपस्थित केले. त्यांच्या मते, यामुळे लोकांच्या गोपनीयतेचे उल्लंघन होईल आणि ग्रामीण भागातील तणाव वाढेल. राष्ट्रवादी काँग्रेसचे नेते इंदिरा नायकवादी यांनी धमक्या टाळण्यासाठी हा कालावधी सात दिवसांपर्यंत कमी करण्याची सूचना केली. तथापि, सरकारने असा युक्तिवाद केला की, एखादी व्यक्ती स्वेच्छेने धर्मांतर करत आहे याची खात्री करण्यासाठी 60 दिवसांचा कालावधी ठेवण्यात आला आहे. सरकारने स्पष्ट केले की, हा कायदा कोणत्याही विशिष्ट धर्माला लक्ष्य करण्यासाठी नाही. मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी यापुढी सांगितले होते की, फसवणूक आणि प्रलोभनमुळे होणारे धर्मांतर रोखणे हाच या कायद्याचा एकमेव उद्देश आहे.

अमेरिका-इराण युद्धामुळे लहान दुकानदारांना सर्वाधिक फटका

नवी दिल्ली : इराण-अमेरिका युद्धामुळे केवळ गॅस सेवॉवरच परिणाम झाला नाही, तर शहरातील विविध भागातील व्यवसायांवरही त्याचा गंभीर परिणाम झाला आहे. व्यावसायिक गॅसची मर्यादित उपलब्धता असल्यामुळे प्रमुख हॉटेल्स आणि रेस्टॉरंट्समधील सेवा मर्यादित झाल्या आहेत. लहान रेस्तरांमधील विक्रेत्यांना आपली दुकाने बंद करण्यास भाग पडले आहे. याचा परिणाम हॉटेल आणि बँक्रेट हॉलच्या आरखणावरही झाला आहे. बाजार तज्ज्ञांच्या अंदाजानुसार, जर इराण-अमेरिका युद्ध लवकर संपले नाही, तर एकट्या दिल्लीतील व्यवसायांना 5,000 कोटी रुपयांचे नुकसान होऊ शकते. केंद्र आणि राज्य सरकारे गॅसचा तुटवडा नसल्याचे आणि लोकांनी घाबरून खरेदी करू नये, असे सातत्याने आश्वासन देत आहेत.

गॅसचा साठा करून काळबाजार करणाऱ्या अनेक व्यक्तींवर कारवाईही करण्यात आली आहे. होमुझच्या सामुद्रधुनीमार्गे भारतात गॅस जहाजे दाखल झाल्याच्या बातमीने जनतेला दिलासा मिळाला आहे, परंतु युद्धाच्या 19 व्या दिवशीही स्वयंपाकाच्या गॅसचा सामान्य पुरवठा सुनिश्चित झालेला नाही. लोकांचा दावा आहे की, सामान्य घरगुती सिलिंडर काळ्या बाजारात तीन हजार रुपयांना आणि व्यावसायिक सिलिंडर पाच हजार रुपयांपर्यंत विकले जात आहेत. यामुळे दिल्लीतील चांदनी चौक, खारी बाओली, भागीरथ प्लेस, काश्मिरी गेट आणि सदर बाजार यांसारख्या बाजारपेठांमधील व्यापाऱ्यांची चिंता वाढली आहे. जर हे युद्ध असेच सुरू राहिले, तर दिल्लीच्या 5,000 कोटी रुपयांच्या व्यापार आणि उद्योगावर त्याचा

परिणाम होऊ शकतो. पिस्ता, आलुबुखार, मनुका, अंजीर, खजू आणि मामरा यांसारख्या इराणी सुक्या मेव्यांच्या किमती 30-40 टक्क्यांनी वाढल्या आहेत. औषध आणि कापड निर्यातीवरही गंभीर परिणाम झाला आहे. या औषधांच्या कच्च्या मालाच्या किमती वाढल्या आहेत. मात्र, लहान व्यापाऱ्यांचे म्हणणे आहे की, या किमतींना गिळत नये, त्यामुळे त्यांनी कोणताही नफा मिळत नाही, त्यामुळे त्यांनी आपली दुकाने बंद करणेच योग्य मानले आहे. व्यापारी संघटना सीटीआयचा दावा आहे.

पश्चिम बंगाल विधानसभांमध्ये निवडणूक आयोगाच्या आदेशानुसार 13 आयएसएस अधिकार्यांच्या बदल्या

कोलकाता : निवडणूक आयोगाने बुधवारी निवडणुकीच्या तोंडावर असलेल्या पश्चिम बंगालमधील 13 आयएसएस अधिकार्यांच्या फेरबदलाचे आदेश दिले. अनेक जिल्हाधिकाऱ्यांची (डीएम) जिल्हा निवडणूक अधिकारी (डीईओ) म्हणून नियुक्ती करण्यात आली असून, त्यांना निवडणूक निरीक्षक म्हणून महत्त्वाच्या जबाबदाऱ्या देण्यात आल्या आहेत. या आयएसएस अधिकार्यांची फेरबदल करण्यात आली आहे. निवडणूक आयोगाने जारी केलेल्या अधिकृत सूचनेनुसार, जितिन यादव (कुचबिहार), संदीप घोष (जलपाईगुडी), विवेक कुमार (उत्तर दिनाजपूर), रघुनंदर सिंग कपूर (मालदा) आणि आर. अर्जुन (मुर्शिदाबाद) यांच्यासह इतर अधिकार्यांची

डीएम-सह-डीईओ म्हणून बदली करण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे, श्रीकांत पल्ली यांची नादियाचे डीएम-सह-डीईओ, श्वेता अग्रवाल यांची पूर्वे बर्धमानसाठी, शिफा गोरिसारिया यांची उत्तर 24 परगणासाठी, अभिषेक कुमार तिवारी यांची दक्षिण 24 परगणासाठी, हरिशंकर पणिकर यांची दार्जिलिंगसाठी आणि टी. बालसुब्रमण्यम यांची अलीपूरद्वारासाठी नियुक्ती करण्यात आली आहे. वरिष्ठ अधिकार्याने सांगितले की, रिस्ता पांडे यांची कोलकाता महानगरपालिकेच्या आयुक्त आणि कोलकाता उत्तरच्या जिल्हा निवडणूक अधिकारी (डीईओ) म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आहे, तर रणधीर कुमार कोलकाता दक्षिणचे डीईओ म्हणून पदभार स्वीकारतील.

लोकसभेत प्रश्नोत्तराचा तास, राज्यसभा सदस्यांनी घेतला निरोप

नवी दिल्ली : संसदेच्या दोन्ही सभागृहांचे कामकाज सुरू झाल्यानंतर आज लोकसभेत प्रश्नोत्तराचा तास सुरू झाला. निवृत्त होणाऱ्या राज्यसभा सदस्यांना निरोप देण्यात आला. निवृत्त होणाऱ्या सदस्यांच्या समनार्थ प्रधानमंत्री मोदी म्हणाले की, हा भावनिक प्रसंग दर दोन वर्षांनी येतो, जेव्हा सहकाऱ्यांना निरोप द्यावा लागतो.

लोकसभेतील निलंबन रद्द झाल्यानंतर राहुल गांधींनी खासदारांची भेट घेतली

नवी दिल्ली : लोकसभेतील विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी बुधवारी, मंगळवारी ज्यांचे निलंबन रद्द करण्यात आले होते, त्या काँग्रेस खासदारांची भेट घेतली. त्यांनी नवी दिल्लीत त्यांच्यासोबत चहापान केले. केंद्रीय संसदीय कामकाज मंत्री किरेन रिजिजू यांनी सभागृहात मांडलेल्या प्रस्तावानंतर आठ काँग्रेस खासदारांचे निलंबन रद्द करण्यात आल्याच्या दुसऱ्या दिवशी ही अनौपचारिक बैठक झाली. अरुंधतिलेखी अधिवेशनादरम्यान काही काँग्रेस सदस्यांच्या वर्तनाबद्दल काँग्रेस नेतृत्वाने खेद व्यक्त केल्यानंतर हे निलंबन रद्द करण्यात आले होते. पक्षाच्या सूत्रांनुसार, विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी यांनी या निघातानंतर खासदारांशी चहाद सापला. त्यांनी निलंबन आणि ते रद्द करण्यासंबंधीच्या घडामोडींवरही चर्चा केली. निलंबनाच्या काळात सभागृहात घडलेल्या घटनांची माहितीही खासदारांनी त्यांना दिली.

राहुल व प्रियांका गांधी यांनी संसद परिसरात नितीन गडकरींची घेतली भेट

नवी दिल्ली : लोकसभेतील विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी आणि काँग्रेस खासदार प्रियांका गांधी वद्दा यांनी केंद्रीय मंत्री नितीन गडकरी यांची भेट घेतली. ही बैठक संसद परिसरात झाली आणि राजस्थानमधील बसची सुरक्षा व बस बॉडी निर्मिती हा मुख्य विषय होता. या बैठकीत एनएचआय प्रकल्प आणि राजस्थानमधील मुद्र्यांवरही चर्चा झाली. प्रियांका आणि राहुल गांधी यांनी बैठकीदरम्यान हा मुद्दा उपस्थित केला, कारण स्लीपर बसला आग लागण्याच्या अलीकडील घटनांनंतर केंद्र सरकारने बस बॉडी निर्मितीसाठी नवीन सुरक्षा नियम जारी केले आहेत.

गांधी यांनीही संसदेच्या हिवाळी अधिवेशनादरम्यान गडकरींसोबत भेटीची विनंती केली होती, जी त्यानंतर लगेचच पार पडली. 'एक्स' या सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्मवर प्रसिद्ध झालेल्या भेटीच्या व्हिडिओमध्ये, अनेक बस उत्पादक नियमांचे पालन या बैठकीत, असे गडकरी म्हणताना ऐकू येतात. ते म्हणाले की, काही बसेसमध्ये एअर कॉंडिशनर आणि इतर उपकरणे अशा प्रकारे बसवलेली असतात की, आग लागल्यास प्रवासी सुरक्षितपणे बाहेर पडू शकत नाहीत. गडकरींनी ही एक गंभीर समस्या असल्याचे म्हटले आणि लोकांच्या जीवाला धोका निर्माण करणारी कोणतीही कृती अस्वीकार्य असल्याचे सांगितले.

एलपीजी सिलिंडरचा तुटवडा दूर करण्याची केंद्र सरकारची ग्वाही

नागपूर : अमेरिका-इराण युद्धामुळे बदललेल्या आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीवर केंद्र सरकारचे लक्ष असून त्याचा परिणाम भारतावर पडू नये आणि नागरिकांना एलपीजी सिलिंडरच्या तुटवड्याला तोंड द्यावे लागू नये, याकरिता आवश्यक प्रयत्न केले जात आहेत, असे प्रतिज्ञापत्र एलपीजी विभागाचे अवर सचिव रमेश कृष्णा यांनी मंगळवारी मुंबई उच्च न्यायालयाच्या नागपूर खंडपीठात सादर केले. यासंदर्भात उच्च न्यायालयाने स्वतः जनहित याचिका आणि कॉन्फिडन्स पेट्रोलियम इंडिया कंपनीच्या सहा मुख्य विक्रेत्यांनी रिट याचिका दाखल केली होती. त्यावर न्यायमूर्तीद्वय अनिल किलोर व राज वाकोडे यांच्यापुढे सुनावणी झाली. दरम्यान, केंद्र सरकारने या प्रतिज्ञापत्राद्वारे स्वतःची भूमिका स्पष्ट केली.

INTERNATIONAL BUDDHIST WOMEN CONFERENCE 2026
22nd March 2026, Dr. Babasaheb Ambedkar Conventional Centre, Nagpur
Registration : 9.00 am. onwards Time : 10.00 am. to 6.00 pm.

या परिषदेत बौद्ध धर्मातील महिलांच्या कार्याचे ऐतिहासिक, संस्थात्मक आणि समकालीन संदर्भात परीक्षण केले जाते. सुरुवातीच्या बौद्ध पायांपासून ते अधिकार आणि नेतृत्वाच्या आधुनिक वाट्यासाठीपर्यंत. ही परिषद विद्वान, सहभागी आणि कार्यकर्त्यांना एकत्र आणते जेणेकरून ते शक्ती, सराव आणि परिवर्तनाच्या प्रश्नांवर गंभीरपणे चर्चा करू शकतील.

उद्घाटकीय कार्यक्रम

उद्घाटक वक्ते डॉ. पल्लवी दराडे	प्रमुख पाहुणे डॉ. प्रा.अंजली आंबेडकर	सन्माननीय पाहुणे डॉ. संघपाली अरुणा लोहिताक्षी	स्पेशल अंझेशी रोशी जोन हॉलिकॅक्स
सूत्रसंचालक डॉ. वैशाली पवार	भूमिका डॉ. प्रोफेसर मृणाल माधुरी मिलिंद दुपटे	सांस्कृतिक श्रद्धांजली डॉ. सोनल वासनिक-कांबळे	आभार प्रदर्शन डॉ. जगमती मेश्राम

सांची जिवणे
डॉ. मनीषा धनयलवार

पॅनेल 1 (एजन्सीची स्थापना: सुरुवातीच्या बौद्ध धर्मातील महिला)

डॅन. भिक्कुनी सुनीती • वेन. भिक्कुनी विजय मेत्रये • डॉ. एलिझाबेथ हॉरस • अय्या येशे

सूत्रसंचालक डॉ. वैशाली पवार	परिचयकर्ता डॉ. सरोज डांगे, डॉ. दीपा जहांगीरदार	सांस्कृतिक नृत्य अनमोल किरतकर	आभार प्रदर्शन प्रो. विशाखा कांबळे
--------------------------------	---	----------------------------------	--------------------------------------

पॅनेल 2 (संघाच्या पलीकडे: महिला, बौद्ध धर्म आणि जागतिक स्तरावर अधिकार)

कॅथरीन बेरीडेज • निशा वहाणे • डॉ. दीपा श्रावस्ठी

सूत्रसंचालक डॉ. बांवी सरलामे	परिचयकर्ता डॉ. माला कांबळे, डॉ. रेखा पाटील	नाटक M21 ग्रुप	आभार प्रदर्शन श्रुति तिरपुडे
	डॉ. माधुरी वाघमारे	नृत्य : निधी भिवगडे	

पॅनेल 3 (आधुनिक बौद्ध समाजात सुधारणा, प्रतिकार आणि नूतनीकरण महिला एजन्सी)

लिरिन लोखंडे • सुवर्णा पाखरे • डॉ. तलत परवीन • डॉ. वर्षा अय्यर

सूत्रसंचालक डॉ. तन्वी खापर्डे	परिचयकर्ता डॉ. माधुरी पाटील, डॉ. सुचेता मेश्राम	नृत्य धृवी पल्लवी	आभार प्रदर्शन पुनम पी. भाजे
	डॉ. प्रियंका नागदिवे	सिद्धार्थ मेडाम	

पॅनेल 4 (धम्माचे पालन: समकालीन बौद्ध देशांमध्ये महिला नेतृत्व)

डॉ. सोनली लोखंडे • डॉ. अलका कुमार • मधुरा सावी • दीपानी साळवे • रिमा कांबळे • डॉ. रोझा मेश्राम

सूत्रसंचालक : डॉ. दिप्ती किरतकर	आभार प्रदर्शन : डॉ. जगमती मेश्राम
---------------------------------	-----------------------------------

आयोजक

प्रोफेसर मृणाल माधुरी मिलिंद दुपटे डॉ. जगमती मेश्राम डॉ. दिप्ती किरतकर

बहुजन नायक कांशीराम सोशल ट्रान्सफॉर्मेशन फाउंडेशन, नागपूर
द्वारा आयोजित

बहुजन नायक कांशीराम साहेब जयंती निमित्त एक दिवसीय कार्यशाळा

गुरुवार दिनांक -19 मार्च, 2026, सकाळी 11 ते दुपारी.5

विषय :- सामाजिक परिवर्तन आणि शिक्षण

स्थळ :-

विनोबा सर्वोदय आश्रम, भोले पेट्रोल पंप, अमरावती रोड, नागपूर

विषय :- सामाजिक क्रांती आणि शिक्षण याचा संबंध प्रा.देविदास घोडेस्वार

विषय :-प्रतिगामी लोकांचा शिक्षण विषयक दृष्टिकोन मा.नागेशदादा चौधरी

विषय :- नवीन शिक्षा नीतीची समीक्षा रमेश बिजेकर

अध्यक्ष अॅड.रत्नाकर मेश्राम	सचिव विश्वनाथ लोखंडे	कोषाध्यक्ष ईश्वर कुरडकर
---------------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------

उपाध्यक्ष:- शिशुपाल रामटेके **सदस्यगण :-** अशोक भजने, सुरेन्द्र बुराडे, नरेश मेश्राम, अमन कांबळे, प्रा.सुषमा भड, डॉ.मनिष वानखेडे, डॉ. मधुकर कठाने, संजय सायरे , नंदकिशोर दुपारे

प्रवर्तक :- अशोक सरस्वती 8530980741, प्रा. घनश्याम धाबर्डे

तहानलेल्या पाखरांवर, तुम्ही कसे उपकार केले
ऑजळीने पाणी पिताच, सारे तळे चवदार केले।

डॉ. बाबासाहेब म्हणजे विद्रोहचा युटोपिया. डॉ. बाबासाहेब म्हणजे क्रांती. जगाच्या इतिहासात सुवर्ण अक्षरांनी लिहिलेले एक तडफदार, तेजस्वी आणि युगनिर्माण करणारे नाव म्हणजे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर. त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वात ज्ञान, स्वाभिमान, धैर्य आणि परिवर्तनाची प्रचंड ऊर्जा सामावलेली होती. त्यांनी केवळ विचार मांडले नाहीत, तर ते प्रत्यक्ष कृतीत उतरवून दाखवले. याच डॉ. बाबासाहेबांनी तहानलेल्यांना, भुकेल्यांना आणि शतकानुशतके अन्याय सहन करणाऱ्या समाजबांधवांना चवदार तळे येथे २० मार्च १९२७ रोजी आपल्या ऑजळीने पाणी पाजले. हा प्रसंग केवळ एका तड्यावर जाऊन पाणी पिण्याचा नव्हता; तो मानवी अस्मितेचा, समानतेचा आणि स्वाभिमानाचा ऐतिहासिक उडार होता. महाड सत्याग्रहाचा उद्देश केवळ पाणी मिळवणे हा नव्हता. तो होता, ‘आम्हीसुद्धा इतर माणसांप्रमाणे माणूस आहोत आणि आम्हालाही माणूस म्हणून जगण्याचा अधिकार आहे’ हे ठसपणे जगासमोर सिद्ध करणे. त्या काळात अस्पृश्य म्हणून हिणवले जाणारे लोक समाजाच्या काढवर व्हायला गेले होते. त्यांना सार्वजनिक ठिकाणी जाण्याचा, विहिरीतून पाणी घेण्याचा, मंदिरात प्रवेश करण्याचा, शिक्षण घेण्याचा, अशा अनेक मूलभूत हक्कांपासून वंचित ठेवले गेले होते. ज्यांना बहिष्कृत म्हणून ओळखले जात होते, ज्यांचे जीवन गावकुसाबाहेरच्या झोपड्यांत मर्यादित होते, ज्यांना स्पर्श करणेही पाप मानले जात होते, अशा लोकांच्या मनात आत्मसम्मानाची जाणीव निर्माण करणे अत्यंत आवश्यक होते. डॉ. बाबासाहेबांनी याच गोष्टीचा विचार करून महाड येथे आंदोलन उभे केले. ‘आम्हालाही पाणी पिण्याचा अधिकार आहे; तो मिळत नसेल तर आम्ही तो स्वतः मिळवू,’ या निर्धाराने त्यांनी आपल्या समाजबांधवांसह चवदार तड्याकडे कूच केली. हजारो लोक त्यांच्या मागे उभे राहिले होते. त्यांच्या डोळ्यांत आशा होती, मनात भीती होती; पण त्याहून मोठा होता स्वाभिमानाचा जाज्वल्य ज्वालामुखी. या ऐतिहासिक कृतीपूर्वी डॉ. बाबासाहेबांनी आपल्या अनुयायांना उद्देशून एक प्रभावी भाषण केले. ते म्हणाले,

महाड सत्याग्रह : सामाजिक क्रांतीची सोनेरी पहाट

‘चवदार तड्याचे पाणी प्यायल्याने आपण अमर होणार नाही. आपण आतापर्यंत ते पाणी प्यायलो नव्हतो तरी आपण मेलो नव्हतो. आपण तड्यावर जातोय ते केवळ पाणी पिण्यासाठी नाही, तर आपणही माणूस आहोत हे सिद्ध करण्यासाठी आहे.’ या शब्दांनी उपस्थित जनसमुदायाच्या मनात नवी चेतना निर्माण झाली. डॉ. बाबासाहेब पुढे म्हणाले की, समाजाची उन्नती करायची असेल तर प्रथम स्वतःमध्ये सुधारणा केली पाहिजे. स्वतःच्या विचारांत, वागण्यात आणि आचारात परिवर्तन केल्याशिवाय बाह्य बदल साध्य होऊ शकत नाहीत. त्यांनी काही महत्त्वाच्या सामाजिक सुधारणांवर भर दिला. मृत जनावरांचे मांस खाण्याची प्रथा सोडणे, इतरांनी टाकलेले उष्टे खाण्याची सवय सोडणे आणि स्वतःच्या स्वाभिमानाची जाणीव ठेवणे. त्यांनी स्पष्टपणे सांगितले की, उन्नतीसाठी तीन गोष्टी अत्यावश्यक आहेत. स्वतःची मदत (Self-help), स्वाभिमान (Self-respect) आणि स्वज्ञान (Self-knowledge). तसेच त्यांनी पालकांना उद्देशून सांगितले. ‘जोपर्यंत पालकांना आपल्या मुलांनी आपल्यापेक्षा चांगले जीवन जगावे असे वाटत नाही, तोपर्यंत त्या पालकांमध्ये आणि जनावरांमध्ये फारसा फरक राहणार नाही.’ ही वाक्ये केवळ टीका नव्हती; ती जागृतीची ठिणगी होती. त्या काळातील सामाजिक परिस्थिती अत्यंत अमानवी होती. पाणी हे जीवनाचे मूळ आहे, परंतु अस्पृश्य समजल्या जाणाऱ्या

लोकांना पाण्यालाही स्पर्श करण्याचा अधिकार नव्हता. नद्या, विहिरी, तळी, हे सर्व समाजाच्या उच्चवर्गीय घटकांच्या ताब्यात होते. एकीकडे जनावरे सहजपणे पाणी पिऊ शकत होती, तर दुसरीकडे माणसाला पाण्याचा थंब मिळण्यासाठी अपमान सहन करावा लागत होता. ही किती मोठी शोकांतिका होती! अशा परिस्थितीत, निसर्गदत्त संसाधनांवर सर्वांचा समान अधिकार आहे हे सिद्ध करण्यासाठी महाड सत्याग्रह उभा राहिला. २० मार्च १९२७, दुपारची वेळ. सूर्यकिरणांनी उजळलेले चवदार तळे जणू एखाद्या नव्या युगाच्या साक्षीदारासारखे चमकत होते. त्या पाण्याकडे डॉ. बाबासाहेब पुढे सरसावले. त्यांनी आपल्या ऑजळीत पाणी घेतले आणि ते प्राशन केले. हाच तो ऐतिहासिक क्षण होता, ज्याने सामाजिक क्रांतीला नवे वळण दिले. या घटनेने माणूस आणि माणूस यांच्यातील भेदाभेद मोडून काढण्याचा मार्ग दाखवला. लाखां-कोट्यवधी लोकांच्या मनात स्वाभिमानाची जाणीव निर्माण झाली. डॉ. बाबासाहेबांनी दिलेला संदेश स्पष्ट होता, ‘हक्क मागून मिळत नाहीत; ते मिळवावे लागतात.’ या सत्याग्रहात महिलांचाही मोठा सहभाग होता. त्यांनी आपल्या कुटुंबीयांसह या लढ्यात भाग घेतला. हे आंदोलन केवळ पुरुषांचे नव्हते, तर संपूर्ण समाजाचे होते. महिलांनी दाखवलेले धैर्य आणि सहभाग ही या चळवळीची मोठी ताकद होती. महाड सत्याग्रहानंतर समाजात प्रचंड खळबळ उडाली. उच्चवर्गीयांनी या घटनेचा विरोध केला, परंतु या विरोधामुळेच चळवळीला अधिक धार मिळाली. पुढे याच महाडमध्ये मनुस्मृतीचे दहन करण्यात आले, ज्यामुळे सामाजिक विषमतेविरुद्धचा लढा अधिक तीव्र झाला. डॉ. बाबासाहेबांनी स्पष्ट सांगितले होते, ‘तुम्ही अस्पृश्य आहात’ ही

मानसिकता सर्वांत आधी सोडा. कारण खरे स्वातंत्र्य हे मानपून सुरू होते. त्यांच्या विचारांनी समाजबांधवांच्या रकात क्रांतीची बीजे पेरली. ‘समानता की जय, शिवाजी महाराज की जय’ अशा घोषणांनी वातावरण भारावून गेले. हा केवळ आवाज नव्हता; तो स्वातंत्र्याचा, स्वाभिमानाचा आणि नव्या जीवनाचा उद्घोष होता. महाड सत्याग्रह हा गुलामगिरीच्या बेड्या तोडण्याचा पहिला मोठा टप्पा होता. तो केवळ पाण्यासाठी नव्हता; तो माणूस म्हणून जगण्याच्या हक्कासाठी होता. या आंदोलनाने दलित चळवळीला नवे स्वरूप दिले आणि पुढील अनेक सामाजिक चळवळींसाठी प्रेरणास्थान ठरले. आज शंभर वर्षे उलटून गेली असली तरी जातिवादाचे विष अजूनही काही प्रमाणात समाजात दिसून येते. त्यामुळे महाड सत्याग्रहाचा संदेश आजही तितकाच महत्त्वाचा आहे. समानता, बंधुता आणि न्याय या मूल्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी प्रत्येकाने प्रयत्न करणे आवश्यक आहे. डॉ. बाबासाहेबांनी सत्याग्रहाला शस्त्र म्हणून वापरले, पण ती लढाई अहिंसेची होती. स्वाभिमानाची होती. ती लढाई एका दिवसाची नव्हती, तर युगानुयुगे चाललेल्या अन्यायाविरुद्धची होती. त्यांनी दाखवलेला मार्ग म्हणजे संघर्ष, शिक्षण आणि संघटन यांचा संगम. त्यांचा स्पष्ट विचार होता, समानता आणायची असेल तर खालच्या स्तरावरच्या लोकांना वर आणले पाहिजे. समाजातील विषमता दूर केली पाहिजे. जातीभेद नष्ट केले पाहिजेत आणि प्रत्येक व्यक्तीला माणूस म्हणून जगण्याचा हक्क मिळला पाहिजे. महाड सत्याग्रह ही केवळ ऐतिहासिक घटना नाही; ती एक विचारधारा आहे, एक प्रेरणा आहे, एक क्रांतीची ज्योत आहे. ती आपल्याला सतत सांगते, अन्यायाविरुद्ध लढा द्या, स्वाभिमान जपा आणि समानतेसाठी प्रयत्न करा. आजच्या पिढीने या सत्याग्रहाचा इतिहास समजून घेतला पाहिजे आणि त्यातून प्रेरणा घेतली पाहिजे. कारण समाजातील खरी प्रगती ही केवळ आर्थिक किंवा तांत्रिक प्रगतीने होत नाही; ती होते विचारांच्या परिवर्तनाने. महाड सत्याग्रह आपल्याला शिकवतो की, स्वाभिमानाशिवाय जीवन निरर्थक आहे आणि समानतेशिवाय समाज अपूर्ण आहे. ■■

जिथे समानता औषधालाही नाही. तिथे जातीभेद वर्णभेद विषमता स्पृश्य अस्पृश्यता हे ओघाने येऊन साऱ्या समाजाला किड लागते. समाज हा माणसाचाच ना ?

मग का ह्या माणूस माणसाला माणसासम नाही वागवत. निसर्गाचे देणे हे सर्वांसाठीच खुले आहे आणि तो सार्यांचाच हक्क आहे आणि तो त्यांना मिळयलाच हवा. पण अस्पृश्यांना सवर्णांनी पाण्यापासून सुद्धा वंचित ठेवले. का तर अस्पृश्यांचा, पाण्याला स्पर्श झाला तर ते पाणी बाटेल. त्यांच्याकडून विहिरी खोदून घ्यायच्या आणि त्यांनी खोदलेल्या विहिरीला पाणी लागले तर त्याच पाण्याला त्यांचा स्पर्श नाही. किती अमानुषता ही. मानव जातीला एक कलंक. सवर्णांनी दगडाला देव मानले. त्याची पूजा करून मुर्त्यांना साखर खायला कुरकिले. पण माणसासारख्या माणसाला त्यांनी पाण्यावाचून तरस्विले आणि माणसापरीस

जयश्री सुधीर काटे
मो. ८०९७४०६६०३

समाजातील अस्पृश्यतेच्या प्रथेवर थेट प्रहार झाला आणि भीम माझा बेडपणे वाघावानी चवदार तड्याचे पाणी घटाघटा प्याला. म्हणूनच आपण घेतो तो पाण्याचे घोट आणि खातो तो अन्नाचा घास केवळ बाबांमुळेचा ना ? ■■

चवदार तळे

मेंढर बरी असे म्हणण्याची वेळ आली.

तेव्हा मात्र डॉ. बाबासाहेबांना त्यांच्या गोरगरीब लेकरांचे हाल पाहवेनात. तेव्हा त्यांनी पहिले रणशिंग फुंकले ते रायगड जिः्हातीतील महाड येथील चवदार तड्याच्या सत्याग्रहाचे. तो दिवस होता २० मार्च १९२७. दलितांच्या मानवी हक्कासाठीचा पहिला मोठा लढा.

डॉ. बाबासाहेबांच्या नेतृत्वाखाली हजारो अस्पृशांनी चवदार तड्यापाशी जमून चवदार तड्याचे चवदार पाणी चाखून हक्क प्रस्थापित केला. हा लढा सामाजिक समतेची सुरुवात म्हणून त्याची ओळख झाली. हा लढा केवळ पाण्याच्या हक्कासाठी नव्हता तर तो मानवतेचा, समानतेचा आणि स्वाभिमानाचा लढा होता.

परिणामी दलित समाजात हक्काची जाणीव वाढली. त्यामुळे समाजातील अस्पृश्यतेच्या प्रथेवर थेट प्रहार झाला आणि भीम माझा बेडपणे वाघावानी चवदार तड्याचे पाणी घटाघटा प्याला. म्हणूनच आपण घेतो तो पाण्याचे घोट आणि खातो तो अन्नाचा घास केवळ बाबांमुळेचा ना ? ■■

भारतीय लोकशाही ही जगातील सर्वांत मोठी लोकशाही म्हणून ओळखली जाते. स्वातंत्र्यानंतर आजपर्यंत या लोकशाहीने अनेक स्थित्यंतरे अनुभवली आहेत. मात्र २०१४ नंतरचा कालखंड भारतीय लोकशाहीसाठी एक निर्णायक वळण ठरला आहे. या काळात राजकीय, सामाजिक, धार्मिक आणि संस्थात्मक पातळीवर असे काही बदल घडले, जे लोकशाहीच्या मूलभूत संकल्पनांचा आळाखन देणारे ठरतात. २०१४ मध्ये नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली भाजपाने ऐतिहासिक बहुमत मिळवत सत्तेत प्रवेश केला. या विजयाने केवळ सत्तांतर झाले नाही, तर भारतीय राजकारणाचे संपूर्ण परिदृश्य बदलले. हिंदुत्ववादी विचारधारेला मुख्य प्रवाहात आणणे, विरोधी पक्षांना कमकुवत करणे, संस्थांवर प्रभाव वाढवणे आणि सोशल मीडियाद्वारे प्रभावी प्रतिमा-निर्मिती करणे, या सर्व आघाड्यांवर या कालखंडात लक्षणीय बदल झाले. हिंदुराष्ट्राची संकल्पना आणि धर्मनिरपेक्षतेवरील प्रश्न :- भारतीय संविधानाने धर्मनिरपेक्षतेची संकल्पना मांडली आहे. तथापि, २०१४ नंतर हिंदुत्व विचारधारेला मिळालेल्या राजकीय चळवळी या संकल्पनेवर प्रश्नचिन्ह निर्माण झाले. राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघशी निगडित असलेल्या भाजपच्या नेतृत्वाखाली ‘हिंदू राष्ट्र’ ही संकल्पना सार्वजनिक चर्चेत अधिक ठळकपणे पुढे आली. विषय हिंदू परंपरद आणि बजरंग दल यांसारख्या संघटनांनीही यास पाठिंबा दर्शवला. अल्पसंख्याकांविरोधातील गुन्हांमध्ये वाढ झाल्याचे विविध अहवालांमध्ये नमूद झाले आहे. २०१९ मधील नागरिकत्व दुरुस्ती कायदा (CAA) धर्माच्या आधारे नागरिकत्व देतो, अशी टीका करण्यात आली आहे ती संविधानाच्या मूलभूत तत्त्वांविरोधात असल्याचे मत व्यक्त झाले. गोरक्षा, धर्मांतर आणि ‘लव्ह जिहाद’ :-

लोकशाही की केंद्रीकरण ? भारतातील राजकीय व सामाजिक परिवर्तनाचा प्रवास

देगहलेच्या आरोपांवरून माॅब लिंगिंचका घटनांनी देश हदलला. दादरी, अलवर, उना यांसारख्या घटनांमुळे भारताच्या प्रतिमेला धक्का बसला. अनेक राज्यांत ‘लव्ह जिहाद’ विरोधी कायदे लागू करण्यात आले, ज्यामुळे वैयक्तिक स्वातंत्र्य आणि धर्मस्वातंत्र्यावर प्रश्न उपस्थित झाले. धर्मांतरविरोधी कायद्यांचा वापरही वादग्रस्त ठरला. न्यायपालिका, निवडणूक आयोग आणि संस्थात्मक प्रश्न :- २०१९ मध्ये अयोध्या प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्णयानंतर २०२४ मध्ये राम मंदिराचे उद्घाटन झाले. धर्म आणि राज्य यांतील संबंधांवर यामुळे नव्याने चर्चा सुरू झाली. निवडणूक रोखे योजनेमुळे राजकीय निर्भीममध्ये

पारदर्शकतेचा अभाव निर्माण झाल्याची टीका झाली. २०२४ मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने ही योजना अस्विधानिक ठरवली. निवडणूक आयोगाच्या कार्यपद्धतीवर आणि नियुक्त्यांवरही प्रश्न उपस्थित झाले. न्यायपालिकेच्या स्वातंत्र्याबाबतही काही घटनांनी चिंता व्यक्त केली. २०१८ मध्ये सर्वोच्च न्यायालयातील चार वरिष्ठ न्यायाधीशांनी घेतलेली पत्रकार परिषद ही अभूतपूर्व घटना होती. तपास यंत्रणा आणि राजकारण :- सीबीआय, ईडी आणि आयकर विभाग यांच्या कारवायांवर राजकीय हेतू असल्याचे आरोप झाले. अनेक विरोधी नेत्यांवर कारवाई झाल्यानंतर त्यांनी पक्षांतर केल्याची उदाहरणे समोर आली, ज्यामुळे या संस्थांच्या निष्पक्षतेवर प्रश्न उपस्थित झाले. संघराज्य व्यवस्था आणि राज्यपाल :- विरोधी पक्षांच्या राज्यांमध्ये आणि सरकार संधर्ष वाढल्याचे दिसून आले. विधेयकांवरील विलंब, विधानसभा न बोलावणे यांसारख्या घटनांमुळे संघराज्य व्यवस्थेवर परिणाम झाल्याची टीका झाली. नोटाबंदी आणि आर्थिक परिणाम :- २०१६ मधील नोटाबंदीचा निर्णय काळ्या पैशांविरोधातील

उपाय म्हणून त्यावर करण्यात आला. मात्र, नंतर बहुतेक चलन परत बँकिंग व्यवस्थेत आले. या निर्णयाचा असंघटित क्षेत्रांवर मोठा परिणाम झाल्याचे मत मांडले गेले. माध्यमे, प्रचार आणि सोशल मीडिया :- माध्यमांची स्वायत्तता कमी झाल्याची टीका झाली. ‘गोदी मीडिया’ हा शब्द रवीश कुमार यांनी लोकप्रिय केला. पत्रकारांवरील कारवाया, मीडिया संस्थांवरील छापे आणि सोशल मीडियाद्वारे चुकीची माहिती पसरवणे, या गोष्टींमुळे लोकशाही प्रक्रियेवर परिणाम झाला. सामाजिक ध्ववीकरण आणि आंदोलने :- समाजातील धार्मिक आणि जातीय ध्ववीकरण वाढल्याचे दिसून आले. २०२० मधील दिल्ली दंगे, विविध वादग्रस्त प्रकरणे आणि दलित अत्याचारांनी सामाजिक तणाव अधोरेखित केला. २०२०-२१ मधील शेतकरी आंदोलनाने लोकशाहीची ताकद दाखवून दिली. दीर्घकाळ चाललेल्या या आंदोलनानंतर सरकारला कृषी कायदे मागे घ्यावे लागले. काश्मीर, CAA आणि नागरी हक्क :- २०१९ मध्ये कलम ३७० रद्द करून जम्मू-काश्मीरचे पुनर्गठन करण्यात आले. या प्रक्रियेदरम्यान लादलेले निर्बंध आणि अटकसत्रामुळे नागरी हक्कांवर प्रश्न उपस्थित झाले. CAA विरोधातील आंदोलनांवरही पोलिसी कारवाई झाली. ■■

कोणताही दिस तो नित्य पाळण्यामागे त्या दिसाला ऐतिहासिक पार्श्वभूमी असते मग ती पार्श्वभूमी भल्याबुऱ्या घटनातून आलेली असो की, इतर काही बाबीतून. पण, त्या दिसाचे स्मरण ऐतिहासिक पार्श्वभूमीचे असते. म्हणून ८ मार्च हा आंतरराष्ट्रीय महिला दिन म्हणून सगळीकडे, ‘उजळणी मूल्यमापन’ म्हणून भाषणातून, लेखणीतून, आचार-विचारार्तून त्या दिसावर आढावा नित्यप्रमाणे आपण सारे आंतरराष्ट्रीय मानवजात स्त्री-पुरुष घेत असतो आणि हे महिलांच्या उन्नती-अवनतीच्या दृष्टीने यथार्थ आहे. विसाव्या शतकाची सुरुवातच महिलांवर झालेल्या अन्यायी चळवळीने झाली आहे. न्युयॉर्क - अमेरिका, रशिया इत्यादी देशात महिला चळवळी झाल्यात, विशेष म्हणजे रशियातील ८ मार्च १९१७ ला पहिला चळवळीचा मागणी असी की, ‘we want Bread and Peace’ आम्हाला ‘भाकर आणि शांतता पाहिजे’ यासाठी तिथे संप करण्यात आला. शतक उलटलंहा. पण या संपातील दोनही मागण्या, आजपर्यंत पूर्णत्वास येत आहे का? ‘भाकर अन् शांतता’ मानवतेसाठी या जगाला आजही भेडसावत आहे. याला जगातला माणूसच (स्त्री-पुरुष) कोणीभूत आहे हे ठाम दिसून येते. रशियातील ८ मार्च १९१७ चा महिला चळवळ संप खराच ऐतिहासिक आहे असे जगाला निश्चित म्हणावे लागेल. आजही ‘भाकर अन् शांतता’ भेडसावत आहे. विसाव्या शतकाचे उत्तरार्धात ते एकविसाव्या शतकात, काल अन् आजच्या महिलांचा शिक्षण, नौकरी, व्यवसाय इत्यादीतून राहणीमानाचा दर्जा उंचावला आहे, पण हे सरसकट धरून चालणार नाही. ज्यांना संधी मिळली त्याच महिला उंच शिक्षराच्या उन्नतीत दिसून येतात. बाकी काय ते हाल आपण रोजच सर्वजण डोळ्यांनी बघतो. भारतात महिलांचे प्रश्न अज्ञान, अंधश्रद्धा, गरीबी, आर्थिक चणचण या जोडीला जमांधा, धर्मांधता इत्यादी बाबीत आन्यायाच मुळ दखलेला असून, याची जीवाम मनुवाद्यांनी सुपीक केली आहे. यात सुधारणेसाठी डाव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सारे जीवन खर्ची घातले आहे. त्यांनी महिलांच्या उन्नतीसाठी ‘हिंदू कोड बिल’ जवाहरलाल नेहरुंच्या मंत्रीमंडळात कायदेमंत्री असतांना आणले, त्या हिंदूकोड बिलात महिलांच्या सर्वांगीण उन्नतीच्या बाबी रचल्या होत्या, पण इंग्ल्या मनुवादी मनाला ते पचले नाही आणि हे बिल पारित झाले नाही. त्या आग्रहासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी कायदे मंत्रीपदाचा राजीनामा दिला. महिलांच्या समता, स्वातंत्र्य, न्यायाचा एवढा आदर डॉ. आंबेडकरांचे मनात होतं. हे हिंदूकोड बिलातून दिसून येते. स्त्रियांच्या हिंदूकोड बिलाची संधी नाकारली पण, स्वतंत्र भारताची घटना तरात करतांना डॉ. बी. आर. आंबेडकर यांनी इंग्ल्या सर्व जाती धर्माचा, रवडी परंपरा, स्त्री-पुरुष, अनेक बोली भाषा, प्रांत, संस्थांनिक, जोडीला सामाजिक, आर्थिक, राजकीय, इत्यादी सर्वांगीण बाबीचा सखोल चिंतन, मनन करून अनेकतेत एकता कशी नांदेल यासाठी राज्यघटनेत स्वातंत्र्य, समता, न्याय, बंधुता या मानवी जीवन मूल्यांचा अंतर्भाव करून सर्वांचा, सर्व बाबींचा समतेतील साधला व देश मानवतावादी एकसुत्रात बांधला आणि घटना देशातील ‘आम्ही भारतीय लोक’ यांना अर्पण करतांना अखेरच्या भाषणातून इशारा केला की, घटना कितीही चांगली असली अन् चालक बरे नसले तर घटना बेकार ठरेल आणि घटना कितीही बेकार असु द्या, देश चालक इमानदार असतील तर घटना उत्तम ठरेल हा डॉ. बाबासाहेब

त्या अबला,अब्रुंचा का आक्रांद वेदनांचा...?

पुढे जाईल तससेच याच्या रॉकेटचे मुळ किती खोलवर रूतून आहे हे स्पष्ट होईल. स्त्रीदेहाचा व्यापार ही बाब प्राचीन काळापासून चालत आली असली, तरीपण स्त्रीबीज विक्रीचा अवैध व्यापाराभोवती फार मोठे आर्थिक जाळे गुंतले आहे. यातून एकीकडे आर्थिक चणचणतीतून स्त्रीबीज विकणाऱ्या स्त्रिया आणि दुसरीकडे मातृत्वासाठी आसुसल्या स्त्रिया या दोन टोकांवर झोके घेणारी ही बाजारपेठ विज्ञान तंत्रज्ञानाचा वापर करून गरजू स्त्रियांचे शोषणच करीत नाही, तर कायद्याला बगल देऊन, अवैधरीत्या काम करणाऱ्या यंत्रणाना मदत करते. हे सर्व आजच्या जागतिक महिला दिनाच्या पूर्वसंध्येला २६ फेब्रुवारी २०२६ ला उघडकीस आले आहे. या रॉकेटच्या अटकेती ७ पैकी ३ सूत्रधार महिला आहेत. इथे हे विशेष महत्त्वाचे आहे. हे रॉकेट नियोजनबद्ध साखळीत काम करीत होते. या प्रक्रियेत प्रथम दलाल अशा महिलांचा शोध गरीब व कामगार वर्गीत घेत होतो, जोडीला ओळखीच्या माध्यमातून आर्थिक चणचण असलेल्या महिलांचा शोध घेत हे स्त्रीबीज देताना प्रसूती इन्काही त्रास होत नाही. यात तुम्हाला २०/२५ हजारचा मोबदला दिला जाते असे अमिष दाखवून या महिलांना जाळ्यात ओढून, हार्मोन्सचे इंजेक्शन देऊन, त्यांचे शरीरात जास्त अंडी तयार होण्यास उत्तेजन दिले जात असे. स्त्रीबीजाची वाढ योग्य होते किंवा नाही यासाठी सोनोग्राफी करावी लागते. स्त्रीबीजाची पूर्ण वाढ झाली असे सोनोग्राफीत आढळले की त्या स्त्रियांना आयव्हीएफ केंद्रात नेऊन शस्त्रक्रियेद्वारे स्त्रीबीज काढले जात असे. नंतर, ही स्त्रीबीज अंडी दुसऱ्या स्त्रीच्या गर्भाधारणेत वापरले जात असे. स्त्रीबीज तयार प्रक्रियेतील हार्मोन्स इंजेक्शन, छोटे ऑपरेशन यामुळे महिलांच्या पोटावर सूज येणे, उलटी होणे, क्षास घेण्यास त्रास होणे, वजन वाढणे, डोकेदुखी, थकवा असे दुष्परिणाम महिलांना जाणवते. भारतात सहाय्यक प्रजनन तंत्रज्ञान अधिनियम २०२१ चे नुसार स्त्रीबीज किंवा अंडदानासाठी कडक नियम आहेत, एका महिलेला अनुयायात एकदाच अंडदान करता येते आणि महिलेला आर्थिक मोबदला देण्यास सक्त

मनाई आहे. पण, बदलापूर रॉकेटने हे सारे नियम धाब्यावर ठेवून, फर्जी डॉक्युमेंटाच्या आधारे एका महिलेचे अनेकदा स्त्रीबीज घेण्यात आले. यातून बदलापूर रॉकेटने बराच आर्थिक लाभ मिळविला आहे. हे सारे बिनधास्त सहयोगाने चालत होते. या मातृत्वाच्या बाजारपेठेच्या विस्ताराला परदेशातून प्रतिसाद मिळ्यर्यंत पोहोचला आहे. तपासाअंती बरेच काही दुवे बाहेर येण्याची शक्यता आहे. दुसरी घटना आंतरराष्ट्रीय स्तरावर चर्चेत गाजत आहे, ती ‘एपस्टीन फाईल’ प्रकरण यात कोवळ्या वय वर्ष १० ते १४ वयोगटातील मुलींचे लैंगिक शोषण झाले, ही बाब आंतरराष्ट्रीय स्तरातून चर्चेतून निघत होत आहे. अमेरिकेत प्रौढ होण्याचे हक्क १८ वर्षांनंतर मिळतात. पण, जोडीला लैंगिक संबंध ठेवण्याची संमती देण्याचा हक्क वयोग १६ ते १८ वर्षांच्या मुलांना दिलेला आहे. आशात अमेरिकेत जेफरी एपस्टीनने १० ते १४ वर्षे वयाच्या मुलींना हेरून त्यांचे लैंगिक शोषण केले. आज त्यांच्या गुन्हाचे स्वरूप जरी ठळक उघडे झाले असले तरी हे लैंगिक शोषण कित्येक दशक कित्येक देशांच्या सीमा ओलांडून होत राहीले. याविषयी अनेक तक्रारी घेऊन आलेल्या लैंगिक शोषितांकडे स्पष्ट पुरावे असून सुद्धा, ही प्रकरणे दशकानुदशके नियोजनबद्ध दडपली गेली आहे. याचे एकच कारण राजकीय, कायदेशीर व आर्थिक सत्ता पुरुषांच्या हती केंद्रित होती अन् आहे. हा अमानुष अपघात नव्हता तर ही संघटीत गुन्हेगारी होती. गुन्हा नियोजित करणे पण त्याला शिक्षा न होणे, याचीच चटक त्या विकृत सत्ताधिशांना लागली होती. यात जाफरीन एपस्टीन जेकरा तर त्याचे भोवती सर्वदृष्टीने बलाढ्य व्यक्तीची अभेद्य अशी भिंत उभी होती. या कडेकोट भिंतीच्या आत या कोवळ्या कळ्या लैंगिक शोषणात अमिषाने उपभोगल्या. या मुलींच्या कथनांना न्यायार्थाना कुणी महत्त्व दिले ना विश्वास ठेवला. ना त्यांना न्याय देण्याची गरज पडली. यात पुरुषांनी आपली प्रतिष्ठा टिकवली, मात्र कोवळ्या कळ्या चुरगळून वापरून फेकून दिल्या. त्या बदनामीच्या ओहिल्यानी गप्प दडवल्या गेल्या. मात्र लैंगिक शोषण करणारे विकृत पुरुष उजळमाथ्याने सत्ता भोगत राहिले. जेफरीस हा पैसाची चणचण असलेल अशा मुलींना हेरून ४० मिनिटाच्या मसाजचे २०० अमेरिकन डॉलर ऑफिसची गळ देऊन, अनेक आयामाने मुलींना फसवून पुरुषी लैंगिक मागण्या पूर्ण करण्यात जेफरी एपस्टीन ही मोहीम राबविण्यात यशस्वी झाला. या जाळ्यात मुलींप्रमाणे, जेफरीसने अत्यंत हुशारीने बलाढ्य प्रसिद्ध पुरुष या जाळ्यात ओढले होते. त्यांना पद्धतशीर ब्लॅकमेल केले असल्याने ते त्याचे विरुद्ध बोल्तू शकत नव्हते. तरीपण जेफरीस या दुष्कृत्यासाठी २००८ मध्ये पकडल्या गेला. त्यावेळी त्याच्यावर बलात्कार, देहविक्रीसाठी मुलींची तस्करी असे खरे गुहे त्याचेवर दाखल न करता, मुलींचाच वेश्यांचे स्वरूप देऊन, त्यांची सेवा घेणारा, सौदा करणारा दलाल संवेधून, अशा या गंभीर गुन्हाला बगल देण्याचा यशस्वी प्रयत्न झाला.

दिनकर रा मडकवाडे
मो. ९४२३४१८१६०

मुलींनी ही संधी स्वसंमतीने स्वीकारली. त्यांचेवर जबरदस्ती न होती ही त्यांची ऐच्छिक निवड होती इत्यादी खोटे बचाव पुढे आणल्या गेले. या लैंगिक शोषणातील अनेक मुली आर्थिक चणचणीत, शिक्षण व सन्मानजनक उपजीविकेपासून वंचित होत्या. पुरुषी कायद्यातील ‘संमतीला’ बचावात गोजारून, बलात्कार, हिंसा, शोषण अशा गुन्हांना ‘व्यवहार सौदा’ यात कमी लेखून गुन्हेगार नामनिर्वाह मुक्त केले जातात. मेरीलोन फ्राय स्त्रीवादी विचारवंत म्हणते की, ‘संमती ही एक पर्यायामधून दिली जाते, पिंजऱ्यातून नाही; पिंजऱ्याला सगळीकडून बघितले तरच सगळ्या तारा दिसतात आणि कळते की, आलता पक्षी उडून जाऊ शकत नाही. या जेफरी एपस्टीन फाईल मध्ये असेच झाले.’ जेफरीन जेलात आत्महत्या करतो या गुढाची पुरेपूर जाणीव तेथील व्यवस्थेलाच असली, पण त्या अबला अब्रुंचा लिलावी लैंगिक शोषण पुन्हा वापर घेणार नाही. म्हणून यात कायदे व्यवस्था, सामाजिक प्रतिष्ठेी मंडळीचे समुह, माध्यमे, विद्यापिठे हे सगळेच सहभागी उघडे पडतो. या संघटनांची या विकृत चालिरीतीकडे मुद्दाम दुर्लक्ष केले असे दिसते. अमेरिकेतील जेफरी एपस्टीन फाईल लैंगिक शोषण आणि महाराष्ट्रातील बदलापूर जोवेली परिसरातील स्त्रीशोषणाचे बीज या दोनही घटनांना आंतरराष्ट्रीय महिला दिनाच्या दृष्टीने आणण कशा समजून घेऊ शकतो? त्यासाठी ही मांडी कविता पुरेशी :- ‘त्या अबला, अब्रुंचा - लिलाव पाहिला मी. रक्षणा, त्या सत्तेचा - अभाव पाहिला मी. नफरत नसा नसांत - ती भिनलेली.. मनगट मस्तीचा - दबाव पाहिला मी. भोगे कोवळ्या, कळ्यांना ढवळ्या दिसात.. मोकाट वासनांचा - तांडव पाहिला मी. न्याय मागण्या, जरासा गेलो दरबारात.. अन्याय नाचे नाचे - बनाव पाहिला मी.. गोरा, तो गेला - अंमलता सोपेरा आला. रक्तात गुलामीचा - सराव पाहिला मी.. रक्षणा, त्या सत्तेचा - अभाव पाहिला मी.. त्या अबला, अब्रुंचा-लिलाव पाहिला मी..

थोडक्यात असे की, स्त्रीया आपली वैयक्तिक समस्या एकट्या सोडवू शकत नाहीत. ती सार्वजनिक समस्या, प्रश्न म्हणून सर्वांनी समजून घ्यावी लागेल. त्यासाठी स्त्रीयांनी सर्व आपसी मतभेद दुर ठेवून तिची समस्या, प्रश्न हा माझाच आहे असे समजून संघटीत लढा उभारावा लागेल, त्याला आंतरराष्ट्रीय स्वरूप असावे आणि स्त्रीयांनी कोणत्याही अमिषाला बळी पडू नये. आपले अज्ञान, गरीबी दुर ठेवावी लागेल. दोषींना शिक्षा देण्यापूरती पळून जाणे शक्य नाही याचा विचार करू या. जेफरी एपस्टीन फाईल प्रकरण यातील लैंगिक शोषणापूरता मर्यादित नसून, हा नियोजित ‘व्यवस्थात्मक संगमनाचा’ दाखला म्हणून याकडे बघु या. महिलांचे लैंगिक शोषण हे त्यांचे वैयक्तिक नैतिक अपयश नाही तर, ते लैंगिक शोषण करणाऱ्या पुरुषी गुन्हेगाराला दिनेश ठरविणाऱ्या रचनात्मक सापळ्यात त्या अडकून कशा बळी दिल्या जातात हे आज गेलेला अन् पुढे येणाऱ्या महिला दिनासाठी आपण सारे समजून घेऊ या. कारण निलेचा येणारा ‘महिला दिन हा उलट दीन महिला’ ठरू नये यासाठी ‘आम्ही भारतीय लोक’ सारे प्रयत्न करू या...

अनंत खेळकर
मो. ९३७००६१६७७

गावंढळ

आज बऱ्याच वर्षांनी त्याची आपल्या बालमित्राशी भेट झाली. कसे चालवचं? काय करतोस? वगैरे गोष्टी झाल्यानंतर तो मित्राला म्हणाला ‘मी आता एक उच्चपदस्थ अधिकारी आहे. माझा मोठा बंगला आहे. नोकरचाकर आहेत’ त्यावर मित्राने विचारले ‘आईबाबांचे काय?’ ‘त्यांची सोबत रहायची इच्छा होती. पण माझा बंगल्यात वेणारी मंडळी ही उच्चवर्ग तसेच श्रीमंत आणि उत्तुचिशिबित असल्याने आईबाबांच्या अशिथित आणि गावंढळपणामुळे मला अवघडत्वासारखे वाटेत. चारचौघात खाली पहायची वेळ येऊ नये म्हणून मी सोबत ठेवत नाही. पण त्यांना खर्चाची रक्कम पाठवतो. हल्ली ते खेडेगावीच राहतात.’ मित्राच्या मनात विचार आला की, आपले मातबाप बालपणीच देवावरी गेले. आपण त्यांच्या पैमाला पोरकडे झालो. ज्यांना मातबापाचे प्रेम मिळत नाही ते तळमळत असतात. पण ज्यांना हे सौख्य लाभले त्यांना राची किंमत नसते. ‘जो मी, बाप बच्चों का भला चाहते हैं, वो क्यों अवसर चले जाते हैं?, पेस गंव मैं हैं रह जाते हैं, फल शहर चले जाते हैं’ माझ्यासारखेच ज्यांना मातबापाचे छत्र मिळाले नाही त्यांना त्याची व्यथा विचारावी तर ते हेच म्हणतात की, ‘मातापिता के हा होने से, बस इतनी कमी रहती है, कोई लाख मुस्कुराए, आँखों में नमी रहती है.’ आज माझे आईबाबा या दुनियेत नसले तरीही ते आठवणींच्या रूपात ते सदैव माझा हृदयात आहेत. परमेश्वराची ही किती मोठी कृपा आहे की, त्याने आठवणींना वयाची मर्यादा घातली नाही. अपेक्षामाग्याची भीतीने कितीतरी मातबापांनी अपेक्षा ठेवणेच सोडले आहे. पैसा आणि दामिने ठेवाराला बँक आणि

यश्विमानाचे स्मरणशिल्प १०७

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा तितुर, ता. कुही, जि. नागपूर

नागपूर जिल्ह्यातील तमाशा नाट्य क्षेत्रातील श्रीराम शाहीर प्रख्यात होते. ते येथे राहतात. दिनविशेषला एकत्र येतात सार्वजनिक कार्यक्रम करतात. पुतळ्याच्या बाजूला बौद्ध विहार आहे व अंगणवाडी केंद्र आहे. सांस्कृतिक वारसा लाभलेले गाव आहे.

संवाद मित्र, कपिल नारनवरे
9370773608

कर्मवीर हरिदास आवळे स्मृतिदिनानिमित्त परिसंवाद

नागपूर : कर्मवीर अँड हरिदास आवळे बाबू प्रतिष्ठानच्या वतीने आंबेडकर मिशन, लक्ष्मीबाग, नवा नकाशा येथे कर्मवीर हरिदास आवळे यांच्या 56व्या स्मृतिदिनानिमित्त परिसंवाद आयोजित केला होता. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विनायकराव जागगडे होते.

‘कर्मवीर हरिदास आवळे यांची राजकीय दृष्टी व सैवधानिक व्यवस्था’ या विषयावर ज्येष्ठ संपादक प्रमोद काळजाधे तसेच राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाचे माजी कुलसचिव व प्रतिष्ठानचे सचिव डॉ. पूरण मेश्राम यांनी मार्गदर्शन केले. यावेळी कर्मवीर हरिदास आवळे जीवन गौरव पुरस्कार हरिश चाहंदे, गजानन आवळे समाजभूषण पुरस्कार छान आवळे, तर जगन्नाथ गेडाम समाजभूषण पुरस्कार, सूर्यभान शेंडे यांना प्रदान करण्यात आले.

तसेच राजकुमार मेश्राम, रामभाऊ बागडे, बी.टी. वाहणे, मनोहर गजभिये व सिद्धार्थ मंडपे यांचा प्रमाणपत्र देऊन सत्कार केला. परिसंवादाचे प्रास्ताविक ललंद आंबूलकर यांनी केले, संचालन प्रा. डॉ. राष्ट्रपाल मेश्राम यांनी केले, तर आभारप्रदर्शन हरिश जानोकर यांनी केले. कार्यक्रमास आंबेडकरी कार्यकर्त्यांची मोठ्या संख्येने उपस्थिती होती.

क्रांतीसिंह नाना पाटील यांचा सत्यशोधकी वारसा अंनिस चालवत आहे : सुभाष बापू पाटील

सातारा : महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती (अनिस) ची दोन दिवसीय राज्य कार्यकारिणी बैठक सातारा येथे उत्साहात पार पडली. समारोप प्रसंगी प्रमुख पाहुणे अँड. सुभाष बापू पाटील यांनी ‘चावोंक ते नरेंद्र दाभोलकर असा अंधश्रद्धा निर्मूलनाचा वारसा असून क्रांतीसिंह नाना पाटील यांचा सत्यशोधकी वारसा अनिस निर्भयपणे पुढे नेत आहे,’ असे प्रतिपादन केले. यावेळी अनिसच्या राज्याध्यक्षपदी निवड झालेल्या प्राचार्या प्रमोदिनी मंडपे यांचा सत्कार सुभाष पाटील यांच्या हस्ते करण्यात आला. बैठकीत मागील सहा महिन्यांचा आढावा घेऊन पुढील कामाचे नियोजन करण्यात आले. बैठकीत पाच महत्वाचे

एक ओंजळ समतेसाठी या अभियाना ने महाड क्रांती शताब्दी महोत्सवाची सुरवात

संवाद मित्र सागर तायडे, मुंबई : मुंबई पत्रकार संघ आणि समान संघी अभियान यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. 13 मार्च 2026 रोजी मुंबई पत्रकार संघाच्या सभागृहामध्ये महाड क्रांती शताब्दी महोत्सवाची सुरवात ‘एक ओंजळ समतेसाठी.’ अशा एका अभिनव अभियानाने सुरू करण्यात आली. यावेळी भारतीय संविधानाची प्रास्ताविका प्रसिद्ध अभिनेते किरण माने यांनी वाचून सर्वांना प्रतिज्ञा देण्यात आली. कार्यक्रमस प्रमुख पाहुणे सुप्रसिद्ध अभिनेते आणि सामाजिक भान असलेले प्रमुख वक्ते किरण माने हे होते. त्याच बरोबर मुंबई विद्यापीठाचे पत्रकारिता विभागप्रमुख डॉ. सुंदर राजदीप हे ही उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षपदी मुंबई पत्रकार संघाचे अध्यक्ष सदीप वळ्हाण होते. जेष्ठ पत्रकार तसेच आंबेडकर चळवळीचे अभ्यासक दिवाकर शेजवळ यांनी पाहुण्यांचे स्वागत व परिचय करून दिशादर्शक असे आपले विचार व्यक्त केले. समान संघी अभियानाचे अध्यक्ष सुनील कदम यांनी कार्यक्रमाची भूमिका प्रभावीपणे मांडणी केली. कार्यक्रमात आंबेडकरी चळवळीचे ज्येष्ठ नेते साहित्यिक अर्जुन डोंगळे, माजी मंत्री हुसेन दलवाई, पँथर सुरेश पगारे, अनेक मान्यवरांसह मोठ्या संख्येने सामाजिक कार्यकर्ते, विचारवंत, साहित्यिक, पत्रकार व कामगार नेते उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे संचालन राजू रेटे आणि अन्या जाडव यांनी केले. या कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी नामदेव साबळे, गजानन सिरसाट, प्रमोद नाईक, संजय कांबळे, अँड. जालिंदर यादव यांनी विशेष कष्ट घेतले. ‘एक ओंजळ समतेसाठी.’ ही थीम घेऊन महाड क्रांती शताब्दी महोत्सव वर्षभर विभागविभागात राबविण्याचा संकल्प समान संघी अभियानाच्या वतीने करण्यात आला. अनेक कार्यकर्त्यांनी कार्यक्रम झाल्यावर असे कार्यक्रम आता गरजेचे असून ते आपण सर्व मिळून महाराष्ट्रभर घ्यावेत ही भावना व्यक्त केली.

महत्वाचे

डॉ. ऋतुजा गोमासे यांना हिरकणी पुरस्कार प्राप्त

नागपूर : अखिल भारतीय सावित्री ब्रिगेडद्वारे आयोजित भव्य स्त्री शक्ती मेळाव्यात डॉ. ऋतुजा रितेश गोमासे यांना हिरकणी पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. अखिल भारतीय सावित्री ब्रिगेडच्या अध्यक्षा डॉ. रित्ता मेहरे यांच्या हस्ते सन्मानचिन्ह, शॉल, सन्मानपत्र, पुष्पवृक्ष भेटवस्तू देऊन सन्मानित करण्यात आले. त्यांच्या यशस्वाबद्दल प्रणोती कळमकर, डॉ. लीना निकम, सरोज अंदनकर, डॉ. शील बागडे , नीमा बोडखे, निशिकांत मेहरे, अँड. रोमा खंडवानी, उज्वला पाटील यांनी शुभेच्छा दिल्यात.

राष्ट्रपाल सावंत यांचा साहित्यिक कार्याबद्दल सन्मान

शुद्ध चित्त बुद्ध विहारात बहुजन नायक कांशीराम जयंती साजरी

नागपूर : विश्वशांती बहुउद्देशीय विकास संस्था च्या वतीने शुद्ध चित्त बुद्ध विहार शिवशक्ती नगर नागपूर येथे भते संघरतन साकय यांच्या अध्यक्षतेखाली बहुजन नायक कांशीराम यांच्या 92 व्या जयंतीचा कार्यक्रम बुद्ध विहारात आयोजित केला होता. प्रमुख अतिथी म्हणून प्रल्हद गडपायले कांशीराम यांच्या जीवनावर प्रकाश टाकला. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या मृत्यूनंतर त्यांच्या चळवळीला गतिमान करण्याचे कार्य कांशीराम यांनी केले आणि संपूर्ण जीवन बहुजन समाजकरता समर्पित केले आणि उत्तर प्रदेशात आपल्या हयातीमध्ये तीनदा बहुजन समाज पक्षाचे सरकार स्थापन केले असे ते आपल्या भाषणातून सांगितले. अध्यक्ष भाषणात भते संघरतन साकय यांनी कांशीराम साहेबांनी निर्माण केलेल्या बायसेफ, डी एस फोर, बुद्धिस्ट रिसर्च सेंटर आणि बहुजन समाज पार्टी स्थापन करून सहा हजार जातीत विभागलेल्या 85टक्के बहुजन समाजाला एकत्रित करण्याचे कार्य

अनुसूचित जाती उपवर्गीकरणावर बद्ध समिती अहवाल तात्काळ लागू करू नये : आंबेडकरी संघटनांची मागणी

परभणी : अनुसूचित जातींच्या उपवर्गीकरणासंदर्भात राज्य शासनाकडे सादर झालेला न्यायमूर्ती अनंत बरदर समितीचा अहवाल तात्काळ लागू करू नये, अशी मागणी परभणी जिल्ह्यातील आंबेडकरी पक्ष संघटनांनी केली आहे. याबाबतचे निवेदन जिल्हाधिकाऱ्यांमार्फत मुख्यमंत्र्यांना देण्यात आले. संघटनांनी नमूद केले की, सर्वोच्च न्यायालय यांनी उपवर्गीकरणासाठी ‘इंपीरिअल डेटा’ आवश्यक असल्याचे स्पष्ट केले असून सध्या तो उपलब्ध नाही. तसेच जातीनिहाय जनगणना न झाल्याने पोटजातींचे वास्तविक प्रतिनिधित्व स्पष्ट होत नाही. अशा परिस्थितीत वाईने घेतलेला निर्णय कायदेशीरदृष्ट्या टिकणार नाही, असे त्यांनी म्हटले आहे. या निवेदनावर संजय बागटे, कचरुदादा गोडबोले, गौतम भराडे, गौतम पंडित, एम.एम. बरे, राजकुमार येगडे, सुहास पंडित, मधुकर गायकवाड, अनुरथ बनसोडे, एस.एस. पनसावंत, दिपक पंचांगे, सुनिल सोनवळे, राहुल धबाळे व दिलीप बनकर यांचा स्वाक्षया आहेत.

महाअनिसचा भारतीय बौद्ध महासभा तर्फे सत्कार

शेंदूरजना घाट : भारतीय बौद्ध महासभा शेंदूरजनाघाट (चलकपूर) जि. अमरावतीद्वारे आयोजित धम्मदीक्षा दिन समारोहात महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती नागपूरच्या कलावंतांचा सन्मानपूर्वक सत्कार करण्यात आला. ‘ज्योतीबा का संघर्ष’ या नाटकाचा 67 वा प्रयोग रांगमंचावर सादर करताना प्रेक्षकांचा उत्कृष्ट प्रतिसाद मिळाला भा.बौ. महासभा शाखा शेंदूरजनाघाटाच्या समितीने या नाट्यप्रयोगानंतर सर्व कलावंतांचा भरभरून स्तुती केली व स्मृतिचिन्ह, सन्मानपत्र व शाल देऊन सत्कार करण्यात आला. कार्यक्रमाची सुरवातीला अनिसचे राज्य सहकार्यवाह सांस्कृतिक विभागाचे देवानंद बडो यांनी महात्मा फुलेंची गीते प्रस्तुत करून कार्यक्रमात रंगत आणली.

कांशीराम जयंतीनिमित्त बहुजन समाज जागृती अभियान

चिपळूण : मराठी भाषा दिना निमित्ताने चिपळूण नगर परिषद यांनी चिपळूण तालुक्यातील साहित्यिक क्षेत्रात नावलीकिक प्राप्त राष्ट्रपाल सावंत यांचा रत्नागिरी जिल्ह्याचे पालकमंत्री तथा महाराष्ट्र राज्याचे उद्योग आणि माणवती भाषामंत्री उदय सामंत यांच्या हस्ते, नगराध्यक्ष उमेश सकपाळ यांच्या अध्यक्षतेखाली चिपळूण संगमेश्वरचे आमदार शेखर निकम माजी आमदार सदानंद चव्हाण, प्रशांत यादव आणि चिपळूण न प चे सर्व नगरसेवक, नगरसेविका, नागरिक यांचे उपस्थितीत साहित्यिक कार्याबद्दल सन्मान केला.

मिलिंद बुद्ध विहार येथे मानव मुक्ती मिशनचे प्रशिक्षण शिबिर यशस्वी

समाजप्रबोधनासाठी प्रशिक्षण शिबिरांची गरज : धर्मकीर्ती महाराज परमणीकर वाडी : मानव मुक्ती मिशनच्या वतीने आयोजित एकदिवसीय प्रशिक्षण शिबिर मिलिंद बुद्ध विहार नवनीत नगर येथे दि. 15 मार्च रोजी उत्साहात व यशस्वीरीत्या संपन्न झाले. समाजप्रबोधन, समाजशिक्षण आणि महापुरुषांच्या विचारांचा प्रसार करण्याच्या उद्देशाने हे शिबिर आयोजित करण्यात आले होते. कार्यक्रमाची सुरवात तमाम महापुरुषांना वंदन करून करण्यात आली. या शिबिराचे उद्घाटन म्हणून राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज विचार मंच, महाराष्ट्रचे जिल्हाध्यक्ष रजनीकांत अटकरि उपस्थित होते. तर कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी आम्ही भारतीय जनसांस्कृतिक चळवळ, अमरावतीचे डॉ. प्रकाश मानेकर होते. प्रमुख उपस्थितीत सत्यशोधक समाज प्रबोधन मंचचे संस्थापक ईजि. अरविंद माळी प्रामुख्याने उपस्थित होते. पत्रकार व सामाजिक कार्यकर्त्या आचल लोखंडे, सामाजिक कार्यकर्ते विजय डांगळे, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाचे सिनेट सदस्य राहुल हनवते तसेच सामाजिक कार्यकर्ते राजकुमार ढेके उपस्थित होते. समस्त मान्यवरांनी आपले विचार थोडक्यात मांडले. तदनंतर या शिबिराचे मार्गदर्शक आणि प्रशिक्षक म्हणून मानव मुक्ती मिशनचे संस्थापक अध्यक्ष मा. ह. भ. प. धर्मकीर्ती महाराज परमणीकर यांनी केले. त्यांनी समाजातील विविध चळवळी जिवंत ठेवण्यासाठी प्रशिक्षण शिबिरांचे महत्त्व अधोर्घित केले. तसेच महापुरुषांच्या विचारांचा प्रसार करून समाजात सकारात्मक बदल घडवून आणण्याचे आवाहन केले आणि सामाजिक चळवळीचा इतिहास आणि चळवळीचा माध्यमातून सकारात्मक परिवर्तन कसे घडवायचे याचे प्रशिक्षण दिले. कार्यक्रमाचे संचालन आणि आयोजन आकाश जाधव आणि संपूर्ण टीमने केले. नवनीत नगर, वाडी येथील मिलिंद बुद्ध विहार येथे आयोजित या शिबिराला अनेक सामाजिक कार्यकर्ते, युवक व नागरिकांनी उत्कृष्ट प्रतिसाद दिला.

नागरी सेवा परीक्षा 2025 मध्ये बाटीच्या विद्यार्थ्यांचे उल्लेखनीय यश

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था बाटी ही महाराष्ट्र शासनाच्या सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागांतर्गत कार्यरत स्वायत्त संस्था असून, राज्यातील अनुसूचित जातीतील विद्यार्थ्यांसाठी संशोधन, विविध प्रशिक्षण योजना, कौशल्य विकास मार्फत विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षित करण्याचे काम करते. बाटीतर्फे संघ लोकसेवा आयोग विद्यार्थ्यांनी मुलाखत टय्म्यासाठी आर्थिक सहाय्य मिळविले होते. यशस्वी विद्यार्थ्यांमधील गडचिरोली येथील रजत वाळके, लातूर येथील प्रितमकुमार भाले, बापूसाहेब गायकवाड यांनी भावना व्यक्त केल्यात. यूपीएससी विभागाला सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाचे मंत्री संजय शिरसाट तसेच प्रधान सचिव डॉ. हर्षदीप कांबळे यांचे मार्गदर्शन लाभले. या मार्गदर्शनामुळेच हे यश संपादन करता आले, असे तत्कालीन महासंचालक सुनील वारे यांनी सांगितले. यावेळी बाटीच्या अतिरिक्त महासंचालक दीपा मुथोळे-मुंडे, निबंधक डॉ. सुचिता शिंदे तसेच विभाग प्रमुख शुभांगी पाटील यांनी यशस्वी विद्यार्थ्यांचे कौतुक करत त्यांना शुभेच्छा दिल्या.

आंबेडकरी ऐवद्याची दृढ परिभाषा बदलणे गरजेचे : नागवंश नगराळे

चंद्रपूर : ‘स्वतःला समजणारा आंबेडकरी समूह अनेक संघटनात विभाजीत असला तरी तो तत्कालाद् एकतेची आशा बाळगून आहे, अनेक गट आणि त्यांचे नेते एकत्र येऊन ऐक्य करणे अशी एकतेची या समूहाची परिभाषा दृढ झाली आहे, ती बदलणे काळजी गरज आहे’, असे प्रतिपादन बहुजन हितकारिणी संघचे संस्थापक अध्यक्ष ईजि. नागवंश नगराळे यांनी केले आहे. स्थानिक चुटकाळ, चंद्रपूर येथील या संघटनेतर्फे आयोजित महत्त्वपूर्ण संभेच्या अध्यक्षस्थानावरून ते मार्गदर्शन करीत होते. कॅंडर बेस्ट प्रचारकांची मोठी फळी उभी केल्यास ती एकता पुन्हा शक्य आहे. विखुरलेला असून सुद्धा या समूहात एकतेची जनभावना आहे, तिला योग्य दिशा आणि चालना देण्याची सुरुवात या महिन्यात बहुजन हितकारिणी सभा चंद्रपूर जिल्ह्यातून करणार आहे, असेही शेवटी नगराळे म्हणाले. याप्रसंगी महत्त्ववीर कार्यकारिणी सदस्य अँड. रवींद्र मोटघरे यांनीही मार्गदर्शन केले, अँड. पूनमचंद वाकडे, विवेक कांबळे, शहर अध्यक्ष बुद्धप्रकाश ठमके इ. नी विविध सूचना केल्या. तत्पूर्वी प्रसंगावधान साधून जागतिक महिला दिन साजरा केला. उषा तामगडे, विद्या रामटेके, ज्योती वैगडे, मल्लयगंधा ठमके यांनी महिला दिनावर मार्गदर्शन केले. संचालन स्रिद्धात पुणेकर, प्रास्ताविक बबिता बागेश्वर, आभार नीलिमा वाकडे यांनी मानले. यावेळी विद्याधर लाडे, मनोहर डोलीकर, श्रावण गोहोने, रवींद्र भैसारे, मुकेश वाळके, नयन देशकर, दिवाकर डबले, लीलाधर वाकडे, भानेश चिलमील, अशोक मुंजकर, निलजय गावडे, प्रणिल तोडे, विश्वास रंगारी, बबलू निरंजने, विद्या नगराळे, सुनीता शेंडे, अँड. सोनिया नगराळे, नंदा पेडकर, कल्पना पेडकर, अर्चना गेडाम, अर्चिता आस्कर, रमा डोले, भावना कोल्हेकर, अनिता पाटील इ.सहित पदाधिकारी कार्यकर्ते मोठ्या संख्येनी उपस्थित होते.

संगीता ठलाल ‘ग्राहक मित्र गौरव पुरस्काराने’ सन्मानित

कुरखेडा : जागतिक ग्राहक दिनाचे औचित्य साधून गडचिरोली येथे शिवाजी महाविद्यालय सभागृहात ग्राहक पंचायत महाराष्ट्र, आंतरराष्ट्रीय मानवाधिकार प्रशासन शाखा गडचिरोली शिवाजी महाविद्यालय, कनिष्ठ विज्ञान महाविद्यालय गोकुळनगर यांच्या संयुक्त विद्यमाने ‘ग्राहक मित्र गौरव पुरस्काराचे’ आयोजन करण्यात आले होते. या भव्य अशा कार्यक्रमाचे मुख्य आयोजक अरूण पाटील मुनघाटे तसेच त्यांच्या टिमने केले होते. मान्यवरांच्या हस्ते संगीता ठलाल यांना ‘ग्राहक मित्र गौरव पुरस्कार’ देऊन सन्मानित केले. अतिशय मानाचा पुरस्कार मानल्या गेलेल्या या पुरस्काराबद्दल सामाजिक कार्यकर्त्या नागदेवे यांनी ठलाल यांनी अरूण पाटील मुनघाटे यांचे त्यांच्या संपूर्ण टिमचे आभार मानले आणि सर्व पुरस्कार विजेत्यांना सुद्धा शुभेच्छा दिल्या. प्रविण चांदे, कार्यक्रमाच्या अध्यक्ष प्रतिभा पाटील, उद्घाटक माधुरी आटमांडे, रुपचंद फुलडोले, गोंविकरवार बानबले, शरद पाटील ब्राह्मणावाडे, अरूण पाटील मुनघाटे, चंद्रशेखर भडगे, कमलेशे तुमसेर सोबतच सभागृहात, विविध क्षेत्रातील मान्यवर, शिवाजी महाविद्यालयातील कर्मचारी बहुसंख्येने उपस्थित होते.

भारतीय बौद्ध महासभा व महिला समता फोर्स

नागपूर : सावित्री आई स्मृतिदिनाचे आयोजन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर सांस्कृतिक भवन उरवेल काळोनी येथे करण्यात आले. मुख्य अतिथिमध्ये आंबेडकरी विचारवंत, विचारक डॉ. प्रा. सरोज आगलवे व पारीवारीक संगोष्ठीच्या प्रसीद्ध धम्म प्रचारक पुष्पा बौद्ध, अँड. सुजाता वालदेकर, माजी समाज कल्याण आयुक्त सुजाता ढेके यांनी अत्यंत मार्मिक व सुन्दर शब्दात प्रस्तुति केली. कार्यक्रमाची अध्यक्षता पिता खोब्रागडे यांनी केली, प्रास्ताविक किरण गौरखडे, महिला समता फोर्स महानगर अध्यक्ष व आभार प्रदर्शन अँड. आकांक्षा वानकर तर संचालन माधुरी पाटील व अँड. रशीका थुल यांनी केले असून कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक किरण गौरखडे यांनी केले. ईजि. पद्माकर गणवीर, भिमराव फुसे, विजय मेश्राम, डॉ. तक्षशील वासनीकर यांनी विशेष मार्गदर्शन केले, विशेष सहभाग : वनमाला उके, वर्षा धारगावे, छाया वासनिक, शीतल वाघमारे, इंदिरा उंदीरवाडे, कवीता लांडगे, शीला शेंडे, सुधा मेश्राम, छाया मेश्राम, रमा धोंगडे, सुजाता थुल, निलीमा गौरखडे, निलीमा थुल, हर्षा शेलकर, कांचन देवगडे आदी महिलांचे कार्यक्रम यशस्वी करण्यात मोलाचे योगदान लाभले. स्वागताध्यक्ष माया पाटील व रजनी पोळेवान यांचे हस्ते. प्रमुख पाहुण्यांचे स्वागत केले व संचालन माधुरी पाटील व अँड. रसीका थुल यांनी केले, तर कार्यक्रम यशस्वीतेसाठी सरिता मोंराकर, मीना मेश्राम, महानंदा राजत, भारती धोटे, सरिता मंडपे, सरोज खोब्रागडे, अस्का रामटेके, पंचशीला सहारे, गीता जांभुळकर, उमा शंभरकर, हेमलता मेश्राम, ज्योती पाटील, कुंददादा मानवटकर, शीला डोरे, रंजना दहीवले, शालू वानखेडे, कविता वंजारी, सीमरन वंजारी, वर्षा रामटेके, ममता सोमकुवर, माला गणवीर, आम्नापली बागडे, उज्वला आंबेकर, अर्धिनी भारी, छाया गजभिये, ममता सोमकुवर, प्रार्थना वासनिक, सुजाता थुल, प्रार्थना कापसे, रेखा कांबळे, खुशी सेवाळे यांनी अथक परिश्रम घेतले. तसेच भारतीय बौद्ध महासभा महिला विंग व महिला समता फोर्स पदाधिकारी यांनी कार्यक्रमाचे उत्कृष्ट व्यवस्थापन केले.

राजगृह बहुद्देशीय धम्मिका महिला समिती

नागपूर : राजगृह बहुद्देशीय धम्मिका महिला समितीच्या वतीने सुभाष नगर येथील राजगृह बुद्ध विहारात सावित्रीबाई फुले स्मृतिप्रित्यर्थ व जागतिक महिला दिन साजरा करण्यात आला. यावेळी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्यास पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करण्यात आले. कार्यक्रमात समितीच्या अध्यक्षा भारती धोटे, धम्मिका ग्रुप व पारडी येथून आलेल्या कर्मांडोज शुभांगी भागे आणि त्यांच्या ग्रूच्या प्रमुख पाहुण्या स्वर्णलता भागे यांच्या हस्ते सावित्रीबाई फुले व रमबाई आंबेडकर यांच्या प्रतिमांना पुष्पहार अर्पण करण्यात आला.कार्यक्रमाचे संचालन भारती धोटे यांनी केले तर प्रास्ताविक मनिषा धोटे यांनी केले. गगन भरारी फाउंडेशनतर्फे बाल शपथ घेण्यात

जमाअत-ए-इस्लामी हिंद

नागपूर : जमाअत-ए-इस्लामी हिंद (JIH) नागपूर महिला विभाग व GIO यांच्या संयुक्त विद्यमाने शहरातील विविध ठिकाणी ‘आंतरराष्ट्रीय महिला दिवस’ आणि ‘इपतार’ कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमांमद्वारे रमजानचे आध्यात्मिक महत्त्व, नमाज, अजान तसेच इस्लाममधील महिलांचे हक्क, शिक्षण, स्वावलंबन व सक्षमीकरण याबाबत माहिती देण्यात आली. ‘रमजान हा मानवी जीवन सुधारण्यासाठी प्रशिक्षणाचा महाला आहे,’ असा संदेश यावेळी देण्यात आला. कार्यक्रमात विविध समाजातील महिलांनी सहभाग घेत एकता, बंधुता आणि परस्पर समज वाढविण्याचा संदेश दिला. ‘समाजात मतभेद नसून बाहेरील द्वेषपूर्ण वातावरण वेदनादायक आहे,’ असे मत उपस्थित महिलांनी व्यक्त केले. तसेच जगातच्या माध्यमातून महिलांना लघुउद्योगासाठी प्रोत्साहन देऊन स्वावलंबी बनविण्याचा संकल्प व्यक्त करण्यात आला. कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी महिला कार्यकर्त्यांनी मोठे योगदान दिले, अशी माहिती JIHCचे मीडिया सचिव डॉ. एम.ए. रशीद यांनी दिली.